

Restaurátorský záměr – návrh na restaurování

Pískovcové prvky interiéru severního průjezdu zámku v Bystřici pod Hostýnem.

(pískovcová ostění portálů, soklové pískovcové obložení, pískovcová dlažba, schodiště)

Bystřice pod Hostýnem
Rok 2017

Vypracoval: Mgr. A. Josef Petr, Jinačovice 239, Kuřim 664 34, Lic. MKČR 4127/99
Tel: 603 414 467, e-mail: josefpetr@centrum.cz

I. Lokalizace památky

1. **Kraj:** Zlínský
2. **Okres:** Kroměříž
3. **Město, obec:** Bystřice pod Hostýnem
4. **Vlastník:** Město Bystřice pod Hostýnem
5. **Bližší uvedení místa:** ul. Pod Platany č. p. 1
6. **Název objektu:** Budova Zámku - Pískovcové prvky severního průjezdu
7. **Parcelní číslo:** č.34/2
8. **Rejstříkové číslo objektu v ÚSKP:** 25 835/7-5896

II. Údaje o památce

1. **Autor:** František Antonín Grimm
2. **Sloh/datování:** 2. polovina 18. stol.
3. **Materiál/technika:**
Pískovec/ tesání do kamene
Architektonické články / Soláňský pískovec z magurského flyše patřící do skupiny pískovců Vídeňské pánve – Karpatský flyš
4. **Rozměry:** Budou doplněny v restaurátorské zprávě
5. **Předchozí známé rest. zásahy:** Zjištěny / nedoloženy (cementové plomby a doplňky)
6. **Návrh na restaurování vypracoval:** Mgr. A. Josef Petr, Jinačovice 239, Kuřim 664 34
Lic: MKČR 4127/99, tel: 603 414 467

Úvod

Zámek v Bystřici pod Hostýnem je zajímavou ukázkou různých stavebních stylů. Gotická tvrz v Bystřici je poprvé dokládána roku 1440, mnoho se z ní ale nedochovalo. V polovině 16. století koupil panství Přemek z Víckova, který pravděpodobně přestavěl tvrz na renesanční zámek. Požárem zničený zámek zdědila a v renesančním stylu nechala opravit v roce 1616 Bohunka z Víckova se svým manželem Václavem Bítovským z Bítova.

Od roku 1650 patřil zámek šlechtickému rodu Rottalů. Poslední členka rodu Marie Amálie, provdaná della Rovere di Monte l'Abbate, nechala přistavět v klasicistním stylu dvě křídla, která navazovala na části starého zámku. Nový zámecký palác vytvořil architekt František Antonín Grimm ve 2. polovině 18. století.

Koncem 18. století byla v přízemí zámku zřízena manufaktura na výrobu keramiky. Poslední

stavební úpravou byla přístavba tzv. klozetové věže v roce 1889. V 1. polovině 19. století zadal tehdejší majitel Jan Nepomuk hrabě Wengerský malíři Janu Svitákovi výmalbu svátečního sálu. Interiér je zdoben romantickou výmalbou s motivy egyptské krajiny.

Po smrti hraběte Wengerského připadl zámek v roce 1827 šlechtickému rodu Loudonů, potomkům slavného generála. Prvním majitelem se stal Olivier svobodný pán z Loudonu, který se zasloužil o rozkvět zámeckého parku i celého města. O modernizaci zámku se postaral předposlední majitel z rodu Loudonů Ernst Olivier. Zámek získal na přelomu 19. a 20. století podlahové vytápění, pokoje byly vybaveny moderním nábytkem.

V roce 1897 navštívil zámek císař František Josef I. Na jeho památku byl zhotoven pamětní nápis, jehož autorem je malíř Hanuš Schwaiger. Ten rovněž vytvořil sluneční hodiny na prvním nádvoří.

V roce 1933 se Loudonové dostali do finančních potíží a zámek přešel do majetku státu. Ministerstvo obrany v něm zřídilo vojenské sklady zdravotnického materiálu. Začala postupná degradace staveb i parku. Od roku 1990 patří zámek městu, které jej postupně opravuje.

Zámecký park byl považován v 19. století za jeden z nejkrásnějších parků na Moravě. Věhlasu dosáhl za Oliviera Loudona, který založil zimní zahradu, oranžerii, skleníky, v nichž pěstoval vzácné okrasné i užitkové rostliny. V parku se nachází kopie sochy generála Loudona. Od roku 1935 byly v parku i zámku umístěny vojenské sklady a park postupně ztrácel svou hodnotu a jedinečnost. V současnosti vlastní park Armáda ČR, je zde umístěno Centrum zdravotnického materiálu.

III. Geologické zařazení

Jedná se o typ sedimentárních pískovců patřících do skupiny pískovců tzv. vídeňské pánve. Pískovce se řadí do pískovců západní karpatské soustavy (Magurského flyše). Pískovce se vyznačují velkou různorodostí. Zatím co v severní části flyše se jedná převážně o brukvovité slepence, ve středním a jižním pásmu se jedná o pískovce středně až hrubozrnné v případě karpatské soustavy o pískovce velmi houževnaté s vysokým podílem křemenných zrn. Pro sochařské účely byl jednoznačně volen nejkvalitnější materiál. V případě historické dlažby se jedná o jemnozrnný pískovec, svým charakterem a barevností srovnatelným s pískovci Maletín či Mladějov. V některých partiích dlažby (místa s rozsáhlejší destrukcí hmoty v pravé zadní části se jedná o velmi jemné sedimentární pískovce typu Opuky.

IV. Popis památky

Předmětem záměru jsou pískovcové architektonické prvky vkomponované do interiéru průjezdu zámku. Jedná se celkem o:

- a) Pískovcová ostění portálů 3 ks. Původně zamýšleny 4ks – při průzkumu bylo zjištěno, že ostění portálu vpravo vzadu při pohledu severním směrem je štukové včetně prahu.
- b) Soklové pískovcové obložení
- c) Pískovcová dlažba průjezdu
- d) Přístupové třístupňové schodiště do vedlejších křídel zámku a dvoustupňová k zadním portálům.

V. Nálezová situace-popis poškození

Znečištění povrchu:

Jelikož se předmětné části nacházejí v interiéru, nejedná se o znečištění atmosférickými spady. Povrch kamenných částí je opatřen barevnými monochromními souvrstvími aplikovanými v historii na povrch kamene vždy s potřebou vylepšit vizuální výraz těchto partií. Barevná souvrství jsou nanášena v silných vrstvách vápenné barvy navzájem přes sebe a tyto vrstvy se v současnosti od sebe samovolně oddělují vlivem krakeláže. Vždy když v historii došlo k obnově nátěru, spodní vrstva již nanesené barvy s prachovými částicemi a nečistotami na povrchu prudce odsála vodu z aplikované barvy, a ta se nestačila propojit s vrstvou spodní. Proto dnes jednotlivé vrstvy vytvářejí lístkování při pokusu provést pásové sondy, které jsou součástí tohoto záměru.

Koroze kamene – mechanická poškození – destrukce hmoty kamene:

Jelikož není kámen vystaven přímým povětrnostním vlivům, nebyla na povrchu kamene (pod „ochrannými“ vápennými nátěry) žádná koroze kamene zjištěna.

- Poškození kamene je především mechanického charakteru, což je způsobeno dlouhodobým mechanickým, hrubým i běžným opotřebením vlivem užívání. Jedná se především o zcela zničené náslapné profily třístupňového schodiště do bočních křídel zámku a to na obou stranách. Obě třístupňová schodiště vykazují znečištění zvýrazňovací syntetickou okrovou barvou a to na horním a spodním náslapném profilu. Na schodišti vpravo při pohledu severním směrem jsou patrné v historii provedené opravné vložky z kamene. Patrná jsou také ponechaná korodovaná kovová oka k fixaci koberců. Spodní část nejnižšího schodišťového stupně je zalita do asfaltové hmoty. Zadní dvoustupňová schodiště k portálům jsou v lepším stavu než výše popsaná. To je způsobeno především četností používání a účelem používání. Patrná je zde pouze destrukce hmoty štukového prahu s cihlovou vyzdívkou u zadního pravého štukového ostění vchodu. Toto ostění včetně prahu je vyhotoveno ze šuku.
- Pískovcová dlažba průjezdu je z velké části zalita asfaltovou hmotou, která v současnosti tvoří novou výškovou úroveň podlahy a patrně nenávratně poškodila dlažbu ukrytou pod ní. Původní dlažba, která je vizuálně uplatněná, se nachází pouze v zadní části průjezdu. Tato je tvořena obdélníkovými a čtvercovými dlaždicemi kladených v řadách na vazbu. Dlažba je místy rozpraskaná a některé plochy průchodu chodby (za asfaltovou plochou) jsou druhotně doplněny betonem. 20-30 % dlaždic je nenávratně poškozeno a jsou nerestaurovatelné. Provedené sondy prokázaly přítomnost původní dlažby pouze v bočních nikách v lineární úrovni zadních prostorů, kde je dlažba pohledově patrná, nikoliv v celé ploše pod asfaltovou hmotou.
- Soklové pískovcové obložení je opatřeno mnohočetnými barevnými monochromními nátěry. Hmota kamen je kompaktní bez výraznější ztráty hmoty. Patrné jsou vrypy a destrukce hran a nároží na exponovaných místech.
- Pískovcové portály jsou překryty vrstvami barev a jsou v dobrém stavu.

1. Pohled do průchodu zámku od jihu. Původní pískovcovou dlažbu nahradila vrstva asfaltu.

2. Třístupňové schodiště na pravé straně. Destrukce nášlapných profilů a syntetická okrová barva na horním a spodním stupni.

3,4. Pískovcová dlažba v zadním prostoru průchodu. Použit různý formát dlaždic. Směrem do středu chodby jsou dlaždice větší. Část dlažby je rozpraskána a zničená četnými trhlinami. Patrná je také betonová plocha ve středu průchodu.

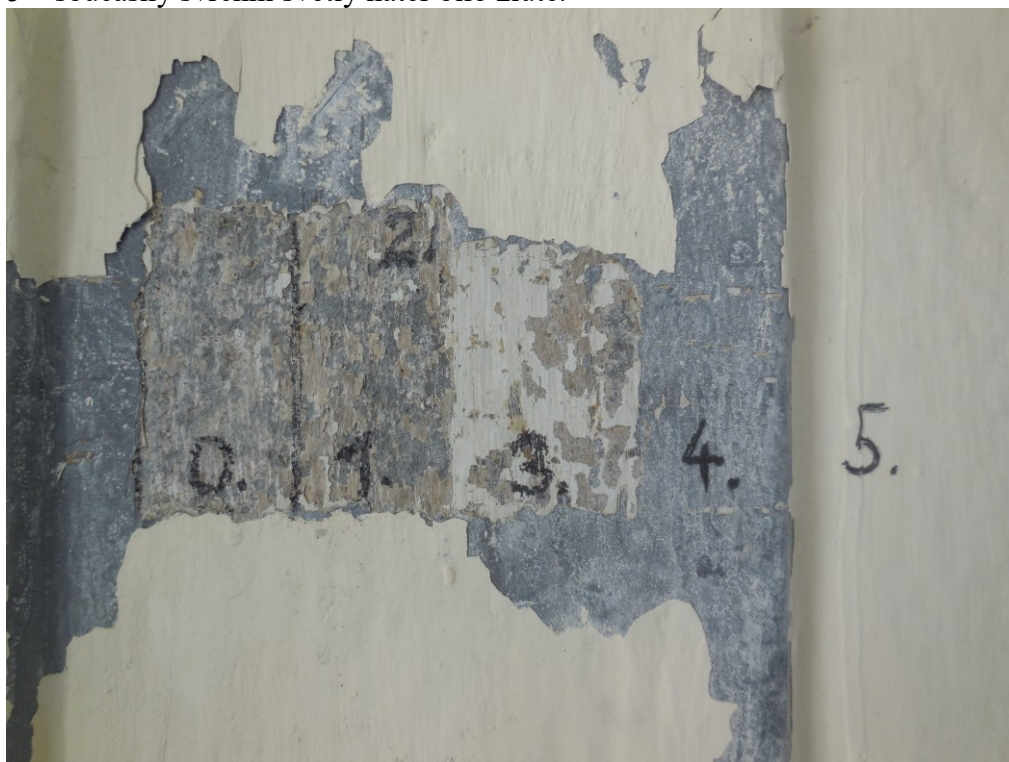
5, 6. Detail soklového obložení v blízkosti ostění vlevo a v zadní části průchodu. Mnohočetné barevné monochromní úpravy povrchu kamene. Destrukce a oděrky hran. V přední části průchodu je povrch kamene přetažen a ž zaslepen vrstvami nátěrů na fotografii dole je zřetelná absence těchto nátěrů v takové míře a jasně je zde zřetelné povrchové kamenické opracování zubákem a špičákem. Patrný dožitý úsek dlažby v blízkosti obložení v zadní části.

7. Levé ostění portálu u vstupu do průjezdu. Povrch kamene opatřen vrstvami monochromních nátěrů. Na tomto ostění byly provedeny škrábané sondy za účelem zjištění stratigrafie povrchových barevných vrstev. Kamenná hmota ostění je v dobrém stavu pouze s malými drobnými destrukcemi hran a nároží patek svislých konstrukcí. Stav prahu ostění či jeho přítomnost není známa.

7a). Stratigrafická škrábaná sonda provedená na levé svislé konstrukci ostění:
 0 - kámen, 1 - pevně vpitá tmavě šedá vápenná barva do povrchu kamene, 2 – světle hnědá vápenná barva, 3 – vrstva bílošedé barvy, 4 – silná vrstva tmavě šedé vápenné barvy, 5 – současný svrchní světlý nátěr bílo žluté.

7b.) Provedení kontrolní sondy na pravé svislé konstrukci téhož ostění. Sonda prokázala

shodnou posloupnost barevnosti jako na levé straně.

8. Ostění na pravé straně při vstupu do průjezdu: Povrch kamene opatřen vrstvami monochromních nátěrů. Na tomto ostění byla provedena škrábaná sonda za účelem zjištění stratigrafie povrchových barevných vrstev. Kamenná hmota ostění je v dobrém stavu pouze s malými drobnými destrukcemi hran a nároží patek svislých konstrukcí. Stav prahu ostění či jeho přítomnost není známa.

8a). Stratigrafická škrábaná sonda provedená na levé svislé konstrukci ostění:

0 - kámen, 1 - pevně vpitá tmavě šedá vápenná barva do povrchu kamene, 2 – světle hnědá vápenná barva, 3 – vrstva bílošedé barvy, 4 – vrstva hnědé barvy, 5- silná vrstva tmavě šedé vápenné barvy, 5 – současný svrchní světlý nátěr bílo žluté.

9. Sonda provedená na soklovém obložení v nice stěny na levé straně průjezdu

9a). Stratigrafická škrábaná sonda provedená na soklovém obložení v nice na levé straně.
 0 - kámen, 1 - pevně vpitá šedá vápenná barva do povrchu kamene – velmi silná vrstva, 2 – tmavě šedá až černá vápenná barva, 3 – vrstva světlé bílošedé barvy, 4 – vrstva šedé barvy v o málo tmavším odstínu než v případě č. 3./ 5- silná vrstva bílé vápenné barvy, 6 – současný svrchní světlý nátěr bílo žluté.

10. Kamenné ostění zadního portálu na levé straně

10a) Stratigrafická škrábaná sonda provedená na pravé svislé konstrukci ostění.

0 - kámen, 1 - pevně vpitá šedá vápenná barva do povrchu kamene, 2 – světlá šedá vápenná barva, 3 – vrstva bílé barvy, 4 – současný svrchní světlý nátěr bílo žluté.

VI. Koncepce restaurátorského zásahu – komentář

Po zahájení prací bude proveden doplňující restaurátorský průzkum – zaměřený na přítomnost pískovcových prvků pod vrstvou asfaltu. Jedná se zde o přítomnost prahů obou bočních portálů u vstupu včetně pískovcové dlažby v těchto partiích. V případě pískovcové dlažby je zde předpoklad její absence v pojezdové části průjezdu a to na základě provedených sond, které, jak již bylo výše konstatováno, prokázaly přítomnost pískovcové dlažby pouze v bočních nikách a to v lineární úrovni zadní pohledově se uplatňující části dlažby. V zadní části průjezdu je pojezdová plocha již historicky doplňována také betonovou směsí a to v nejzatíženější středové partii průjezdu. Dochovaná dlažba pod vrstvou asfaltu, bude patrně ve velmi špatném stavu a vlivem kontaktu s asfaltem, nebude možné tuto dlažbu rehabilitovat. Asfalt byl do těchto míst naléván za horka a zcela jistě ve velké míře také penetroval do povrchových vrstev kamene.

Vlastní restaurátorský zásah bude vycházet ze zjištění stratigrafických sond. Koncepce restaurování je v tomto případě determinována tím, že se jedná o funkční architektonické části interiéru objektu s historickými povrchovými úpravami a jako takové budou při návrhu restaurování směrodatné. V případě portálů a soklového obložení je počítáno, že tyto prvky budou opatřeny zvoleným finálním vápenným nátěrem. V případě dlažby a schodišť, budou tato prvky ponechány ve výrazu přírodního kamene.

Čištění a snímání přemaléb: (Portály a soklové obložení)

Povrch kamene bude zbaven druhotných nesoudržných vápenných nátěrů. Nejstarší vrstva vpitá do povrchu kamene (fragmenty) budou ponechány.

Postup čištění: Ručně, s použitím nylonových tvrdých i měkkých kartáčů, tlakový vzduch,

Jehlicové nástavce na tlakové vzduchové nářadí při narušení silných barevných souvrství, jemné kamenické nářadí.

V případě výskytu cementových vysprávek, budou sejmuty nesoudržné, esteticky a technologicky nevhodné cementové vysprávky provedené v rámci minulých oprav (předpoklad – minimální zásah a to pouze v případě již částečného uvolnění v dané lokalitě architektonického prvku). Spárování dlažby bude odstraněno a celoplošně revidováno.

Konsolidace: Bude provedena konsolidace narušené hmoty kamene a to opakovaně do nasycení hmoty. Jedná se především o konsolidaci v místech narušených částí soklového obložení po sejmutí svrchních nátěrů. Konsolidace bude provedena opakovaně systémem smáčení do nasycení hmoty prostředky na bázi organokřemičitanu-esteru kyseliny křemičité s volnou tvorbou krystalů křemíku.

Injektáž prasklin:

Po provedení čištění bude provedena hloubková injektáž prasklin elastifikovaným konsolidantem na bázi organokřemičitanu s příměsí mikromletého křemene. Tyto partie budou rozpoznatelné po provedení čištění a budou posuzovány samostatně.

Doplnění modelace:

Doplnění chybějících částí minerálním tmelem – bude provedeno v omezené míře a to pouze v oblastech ztráty originální hmoty kamene na hranách a nárožích po odstranění barevných nátěrů.

Doplnění hmoty přírodním kamenem proběhne v oblasti zničených nášlapných profilů u obou třístupňových schodišť. Z hlediska namáhání a technologické stálosti proběhne oprava těchto prvků – profilů systémem již v těchto partiích historicky uplatněným a to provedením kamenných vložek, tak aby nášlapný profil nevykazoval žádné známky dosavadních, mechanických destrukcí.

Dlažba: V případě dlažby bude postupováno následovně.

- a) Všechny restaurovatelné kusy budou očíslovány a demontovány.
- b) Kusy pod asfaltovou hmotou – pokud vůbec budou a budou zároveň restaurovatelné, budou vyjmuty, očištěny a očíslovány. Předpokladem je kompletní náhrada asfaltem zasažených dlaždic.
- c) Asfaltová hmota bude kompletně odstraněna a v pojezdové ploše bude dle projektu podlaha vyhotovena z dubových špalíků-hranolů.
- d) Prahy u obou portálů při vstupu budou revidovány a bude zvolen způsob jejich restaurování po odstranění asfaltu.
- e) Bude vyhotoven kladečský výkres a bude provedeno nové položení dlažby do nového maltového vápenného lože s přesným výškovým založením k podlaze z dubových špalíků a k prahům bočních portálů, s plným využitím původní nedestruované dlažby.
- f) Pro doplnění chybějících dlaždic místo dlaždic dožitých, bude použit jemnozrnný sedimentární pískovec, či opuka s hladce broušeným povrchem se zbroušenými hranami a rohy. Tloušťka min. 5cm.
- g) Navrhují, aby nové kladení dlažby bylo provedeno do vápenného maltového lože s minimální příměsí bílého, či trassového cementu do 5% objemu. Spárování bude následně provedeno vápennou maltou.

Barevná retuš: Proběhne lokálně lazurním způsobem, v místech ostrých barevných přechodů a disproporcí vzniklých po provedení spárování a čištění dlažby, či v místech po provedení kamenných vložek v případě schodišť.

V případě portálů a soklového pískovcového obložení budou tyto prvky opatřeny krycím vápenným nátěrem v odstínu dle požadavků vlastníka a zástupců NPÚ.

Konzervace – hydrofobizace: Nebude prováděna

Restaurátorská zpráva: Po ukončení prací bude podle § 10 odstavce 4 prováděcí vyhlášky č. 66/88 k zákonu o státní památkové péči č. 20/1987Sb. vypracována provádějícím restaurátorem restaurátorská zpráva a tato zjištění a provedení restaurátorských úkonů budou v této zprávě zahrnuty.

VII. Navržené technologie a materiály

- V případě zkoušek materiálů a technologií, budou tyto prováděny na pohledově neexponovaných partiích objektu.

Čištění povrchu: Ručně, s použitím nylonových tvrdých i měkkých kartáčů, tlakový vzduch, Jehlicové nástavce na tlakové vzduchové nářadí při narušení silných barevných souvrství, jemné kamenické nářadí.

Prekonsolidace a hydrofilní konsolidace na bázi organokřemičitanu: Remmers KSE 100 a KSE 300E, Fixasil OH sch 07 (Stachema CZ) opakovaně dle potřeby.

Tmely: Minerální restaurátorské tmely firmy TUBAG s vápennými pojivovými složkami a trasovým cementem s příměsí stálobarevných anorganických pigmentů – oxidů kovů Bayer – Bayferrox SRN – s následnou infiltrací konsolidantu a lokální doplňkovou barevnou retuší nanášek. Bez příměsí styrenakrylátových pryskyřic.

Injektáž prasklin: Funcosil Steinfestiger KSE 500 STE Remmers, který je možno pro utěsnění praskliny vyplnit vápencovou či křemičitou moučkou. Vyplnění tmelem – zamezení zatékání srážkové vody.

Lazurní barevné korekce: Velmi lazurní vápenné mléko s příměsí pigmentů Bayer, doplňkově lokálně Funcosil Historic Lassur (Remmers) jako pojivem do 3% objemu, stálobarevné anorganické pigmenty Bayer- Bayferrox SRN,

Náhrada – substituce dožitých částí z přírodního kamene - schody

Nejvhodnějším materiálem jsou pískovce z lokality Božanov, které svojí strukturou odpovídají originální hmotě kamene.

Náhrada – substituce dožitých částí z přírodního kamene – dlažba

Opuka – lokalita Litomyšl, Příbylov, alternativně jemnozrnný sedimentární pískovec Maletínského typu. Dlažba v minimální tloušťce 5 cm, s dohladka broušenými plochami, zaoblenými hranami i nárožími, kladená do maltového vápenného lože s minimálním přídatkem trasového či bílého cementu do 5% objemu.

Spárování dlažby: Vápenná Trasová malta NHL-F TUBAG (SRN)

Barevná povrchová úprava vybraných kamenných částí: Vápenný systém POROKALK (Aqua Bárta), Vápenný systém KEIM

Vypracoval: dne 13. 8. 2017
Mgr. A. Josef Petr
Jinačovice 239, 664 34 Kuřim
Licence MK ČR č. 4127/99

